

grajski režim zelo zaostрил cenzuro in lezel vedno bolj v nacistični in fašistični tabor do znanega pakta, ki so ga 27. marca 1941 naposled zavrogle revolucionarne množice.

Na Brechta nas je v zadnjih letih pred drugo svetovno vojno opozarjala tudi revija »Das Wort«, ki je začela izhajati v Moskvi (Jourgaz-Verlag) leta 1936 v uredništvu Bertolta Brechta, Liona Feuchtwangera in Williija Bredela. Brechtovo ime je bilo tiskano na prvem mestu. Do zasedbe ČSR smo jo tu in tam dobivali prek Prage. Po srečnem naključju sta se mi ohranila dva zvezka (11. štev. II. letnika — 1937 in 5. štev. III. letnika — 1938). Večina tako imenovane revolucionarne literature iz moje knjižnice je bila žal med okupacijo uničena. V 5. štev. III. 1. je objavil Brecht tri satirične pesmi (Die Regierung als Künstler, Kanonen nötiger als Butter, Trost vom Kanzler), ki jih je napisal za nemško oddajo moskovskega radia. Skratka: Brecht je bil že pred vojno zelo znan revolucionarni pisatelj tudi pri nas — vsaj v naprednih literarnih krogih.

dr. Bratko Kreft

DVOJE PISEM MIRANA JARCA IVANU GORANU KOVAČIČU

Prijatelj Dragutin Tadijanović, znani hrvaški lirik in direktor Inštituta za književnost Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti v Zagrebu (Opatička ulica 18, Gornji grad), me je že pred leti opozoril, da je med korespondenco rajnega Ivana Gorana Kovačiča tudi več pisem slovenskih dopisnikov, med drugim obsežnejše pismo Mirana Jarca.

Ko sem pred več kot letom dni ob priložnosti pregledal slovenski del korespondence s Kovačičem, sem ugotovil, da so si razen Mirana Jarca zvečine tik pred drugo svetovno vojno s Kovačičem dopisovali tile slovenski avtorji: Božidar Boriko, Ivo Brnčić, (Društvo slovenskih književnikov), Bratko Kreft, Miha Maleš, Tone Seliškar, Severin Šali in Fran Šijanec. Večji del te korespondence je v zvezi s sodelovanjem slovenskih avtorjev v božični (1940) oziroma velikonočni (1941) številki zagrebškega dnevnika »Novosti«, katerega kulturni urednik je Kovačič tiste čase bil in v katerem je z izjemno ljubeznijo navezal sodelovanja slovenskih kulturnih delavcev.

Če upoštevamo Goranovo izrazito napredno jugoslovansko orientacijo, bomo razumeli, zakaj je prišla deloma do izraza tudi v povezavi s slovensko književnostjo tistega časa. Tako je Goran z izjemno intuicijo predstavil hrvaškemu občinstvu pesnika Alojza Gradnika, ki je tista leta pred drugo svetovno vojno živel v Zagrebu (gl. članek »Alojz Gradnik, pjesnik seljaka«, Novosti, 10. nov. 1940), in Iva Brnčića (Novosti, 4. apr. 1941). Omeniti moram, da je Kovačič v prvi polovici 1940. leta dvakrat obiskal Slovenijo, ko je s skupino hrvaških književnikov gostoval na književnih večerih v Ljubljani in Mariboru. Žal je do neposrednejših stikov prišlo kasno, tik pred izbruhom vojne, ki je v celoti onemogočila nadaljnje sodelovanje.

Obe Jarčevi pismi iz Goranove korespondence govorita zase. Prvo je čisto uvodno in ga objavljam samo zaradi drugega. Drugo pa je zanimivo zlasti zato, ker v nekem smislu pomeni kratko književno-razvojno avtobiografijo Jarčeve in je hkrati pomembno dopolnilo izboru njegovih del, ki je pri CZ izšel pred tremi leti. Kolikor mi je znano, Kovačič o Jarcu ni ničesar tiskal. Ali je kaj napisal, ni še ugotovljeno. Mogoče je samo druga svetovna vojna kriva, da do tega ni prišlo.

Prepričan pa sem, da bo prav, če ravno sedaj, ko je te dni minilo petdeset let od Goranovega rojstva in ko bomo v kratkem obhajali dvajsetletnico njegove tragične smrti, lani pa je minilo dvajset let od prav tako tragičnega konca pesnika »človeka in noči«, izročim slovenski javnosti besedilo teh dveh pisem. Oba, Jarc in Goran, sta umrla sorazmerno mlada, oba je zadela podobna, partizanska smrt, oba imata grob neznano kje, Jarc nekje sredi svoje Dolenjske in Goran nekje v bosenskih hribih, v zaledju mesta Foče.

Tone Potokar

(Prvo pismo, z roko pisano na karton približno 17 × 10 cm, na obeh straneh)

Lj. 1. I. 41.

Dragi gospod Kovačič,

ali me še poznate? Samo po imenu? V Ljubljani sem Vas osebno spoznal, ko smo šli lani s kolodvora proti Prešern. spomeniku. Vaši članki in eseji o slovenski književn. v Novostih (na pr. o Gradniku) pa so me že tako presenetili, da sem vesel, da imam priliko pokloniti Vam svojo tretjo zbirko pesmi »Liriko«, o kateri bi tako rad, da bi napisali kaj besed v »Novostih«. In tudi za redakcijo Novosti sem priložil poklonilni izvod. Dr. Al. Gradnik

mi je pisal zelo simpatično o Vas, ki Vas itak že dolgo poznam po Vaši pesniški besedi. Upam, da to ni moje prvo in — zadnje pismo Vam, ki se Vam prav toplo zahvaljujem že naprej za vse in ostajam

vdani

Miran Jarc

Miran Jarc
Lj. Kreditna banka
Ljubljana

(Drugo pismo, pisano z roko, osem pisemskih strani)

Lj. 14. I. 41.

Dragi gospod Kovačič,

Vaš pozdrav me je zelo vzradostil. O, kako škoda, da se ne moreva osebno pogovoriti! V lepem spominu Vas imam vse od onih dni, ko sva se videla za nekaj minut. Poročilo o Al. Gradniku v Novostih pa me je tako presenetilo, saj si nisem mogel misliti — čeprav sem sicer vedel — da tako globoko poznate našo književnost. Dr. Gradnik mi je o Vas tako lepo pisal, da sem zaželel priti z Vami v stike.

O, kje so že časi, ko sem hodil po Zagrebu! Bilo je l. 1919-20 — takrat sem prišel v Zagreb iz Novega mesta, kjer sem maturiral. V Zagrebu sem poslušal nekaj semestrov filozofije (Dr. Bazala, Dvorniković, Boranić, etc) in sem se tam seznanil tudi z Vašimi pesniki Krležo, Cesarcem, Krklecom itd. Potem sem živel v Lj. in po absol. filozofiji vstopil v — Lj. Kreditno banko! Jaz in banka! Paradoks? Jaz, ki sem v svojih pesmih (prva zbirka Človek in noč — 1927) in v prozi (Črni čarodeji 1922, Novomesto 1932, Črna roža 1934) prikazoval dramo človeka, koprnečega po elementarnem zaživetju, povezanega z zemljo in nebom v eno, sovražčega zlagane družabne forme, itd. — jaz sem v banki kot uradnik. Nasmehni se moral, ko sem čital, da je — meni tako simpatični franc. romancier Jean Giono tudi bil mnogo let bančni uradnik... No, to mimogrede.

Poglavitne moje stvari, ki so izšle v knjigah so

I. zbirka pesmi Človek in noč 1927

II. zbirka pesmi Novembrske pesmi 1935

III. zbirka pesmi Lirika 1940

V prozi pa: novele v Lj. Zvonu in Domu in Svetu;

roman I. Novomesto 1930

roman II. Črna roža 1934

povest III. Jalov dom 1940

poleg tega potopis Amerike (1932): pod naslovom »Odmevi rdeče zemlje« — skupno s slikarjem Božidarjem Jakcem.

Članki in kritike, eseji in razprave o moderni franc. liriki, o hrv. liriki, o angleških pisateljih (Conrad, D. H. Lawrence), o Gioniju, Proustu itd.

Glavno dramsko delo moje je *Vergerij*, ki je izšel v fragmentih v Lj. Zvonu in v Domu in Svetu. *Vergerij* je drama v verzih in sicer ji je osnova tragični razkol med kotemplativnostjo in med koprnenjem po akciji v istem človeku, ali: igra kontrastov na pr.

Breda — Lenin

mistika — borba

itd.

po sredi pa stoji žena — Eros, ki veže zemljo z nebom...

Škoda, da Vam ne morem poslati raznih člankov in karakteristik o sebi v revijah itd.

V knjigi *Anthologie de la Poésie Jugoslave* stoji ta označba:

Miran Jarc, rojen v Črnomlju 1900, študiral gimnaz. v Novem mestu, romanistiko in slavistiko v Zagrebu in Ljubljani, kjer živi zdaj kot uradnik v banki.

Najbolj izrazit zastopnik slovenskega ekspresionizma, ki obdeluje ponajveč religiozna doživetja. Jarc je pesnik duhovnih vizij, tesnob in začudenj človeka pred zagonetno ogromnostjo kosmosa. Bori se za rojstvo novega človeka iz kaosa trpljenja...

Moj nastop v slov. literaturi je v zvezi z nastopom takozvane povojne liter. generacije, ki se je pri nas začela uveljavljati okrog leta 1920. Zrastli smo iz spoznanja, da je civilizacija laž in da mora človek trpeti, da se duhovno reši. Nekateri so našli pot že takrat v socializmu (Tone Seliškar — Trbovlje! —) drugi v katoliško liriko — (Anton Vodnik), jaz — jaz pa sem šel skozi mnogo duhovnih faz (mistika, teozofija itd.) in sem danes s svojo »Liriko« našel sintezo v formi slovenskega soneta!

Poleg tega sem prevajal za naše založbe iz ruščine (Remizov, Naživin) iz angleščine (Hergesheimer) iz francoščine (Balzac, P. Verlainne, P. Valéry, Cl. Farrère itd.).

Toda boljše bi me spoznali iz mojih del. Žal Vam težko postrežem z njimi, ker imam na razpolago pri rokah samo nekaj stvari. Pošiljam Vam »Novembrske pesmi«, ki so izšle l. 1935. V njih imate izraz sodobnega občutja mraku in pričakovanja nečesa groznega, kar je tudi prišlo. »Liriko«, ki je moja do sedaj poslednja etapa liričnega razvoja, že imate, pošiljam Vam pa tudi mladostni roman *Novomesto*, kjer imate v osebi Bohorič del moje avtobiografije iz gimnazijskih let za časa velike vojne 1914—18. *Novomesto* na Dolenjskem je prizorišče te duhovne rasti v pesništvu! Ta roman je značilen za ideje in duševne struje, ki so v nas mladih takrat živele.

Pošiljam Vam tudi najznačilnejši fragment dramske pesnitve Vergerij. Drugih stvari nimam pri roki, zlasti ne knjige »Človek in noč«, ki je bila tako važna za mojo liriko po vojni (1920—27).

Upam, da boste iz poslanega že lahko nekoliko videli moj pesniški obraz in bom Vam zelo hvaležen, če se me boste spomnili v *Novostih* s kakšnim člankom. Prav rad Vam bom storil, kadar bo nanese kako uslugo, saj želim prav iz srca, da bi bili duševni stiki med Vami in nami poglobljeni, saj sem vendar po rodu Belokranjec, doma prav blizu Kolpe, ki nas — loči, a naj nas prav Bela krajina spaja.

Toplo Vas pozdravlja

vdani

Miran Jarc

Lj. 14. I. 41.

Miran Jarc

Lj. Kred. banka

Ljubljana

DELNI RAZGLED PO TOPORIŠIČEVI STILISTIKI IN STILU

V »Jeziku in slovstvu« VIII, št. 1—2, je Jože Toporišič objavil svoj referat, ki ga je imel na slavističnem zborovanju na Bledu. Ni moj namen, da bi analiziral stil in vsebino vsega referata; naj se dotaknem samo nekaj vrstic, ki zadevajo mojo malenkost.

Zdi se, da je za Jožeta Toporišiča greh, če kdo ne misli kot on, ali če je kdo prišel do istih sklepov kot Jože Toporišič nekaj prej kot Jože Toporišič.

V stilizaciji svojih stavkov se Jože Toporišič na vso moč trudi, da bi mi očital nesamostojnost (in ne samo meni), pri tem pa ne ostaja dosleden niti v dveh zaporednih stavkih. Toporišič piše: »Guberina, ki je spregovoril po Vatroslavu Kaleniću v teoretičnem delu članka o stilografiji...«; ko pa bi bilo pričakovati, da bo Toporišič povedal, kaj pravi Guberina, kje pravi Guberina, kako pravi Guberina, Toporišič hladnokrvno spremeni subjekt, ki zdaj ni več Guberina, pač pa Kalenić.

Nič čudnega — kajti v svojem članku pač nisem povedal tistega, kar pravi Guberina, temveč tisto, kar sem menil jaz. Toporišiču očitno ne gre za dejstva, temveč za: JOŽETA TOPORIŠIČA...

Kar se pa Guberine tiče, sem v svojem članku jasno povedal, kaj mislim o njegovih trditvah, kakšen je moj odnos do njih, s katerimi deli se strinjam, s katerimi pa ne. Vendar — in to je popolnoma jasno; vsaj iz olike! — nisem mogel napasti Petra Guberine zgolj zato, ker se ne strinjam z njim; toda za Jožeta Toporišiča je to očitno docela nerazumljivo. Dokler pa smo pri Petru Guberini, o katerem mislim, da je najboljši stilistik pri nas, in pri tem, kdo je po kom spregovoril, naj omenim še tole: radovedni bralec naj primerja recimo str. 37 Toporišičevega članka in recimo str. 72 dela Petra Guberine: **Zvuk i pokret u jeziku**, ali str. 37: str. 137 o. c., ali str. 39: 145 o. c.

Članek Jožeta Toporišiča vsebuje tudi drugačne jožetoporišičevske stileme. Čeprav sem na str. 229, četrta vrstica od spodaj, jasno povedal, kako in kaj mislim, Toporišič, milo rečeno, pozablja na vse to in formulira svoj stavek: »Po vsej verjetnosti Kalenić pri tem misli...«

O terminih **stilna točka**: **stilem**, o Toporišičevi metaforično-hiperbolični zamenjavi nosu s kumaro, o tem, ali se stilistika, in katera, in kakšna, mora ukvarjati z estetsko oceno ali ne, ali je ena sama stilistika, ali pa jih je več, ne bom polemiziral. Naj omenim, da me Toporišičeva podzavestna doživetja (gl. str. 40) niso nagnila k temu, da bi opustil svoje mnenje. Upam namreč, da bo Jože Toporišič enkrat dovolil tudi to stilno možnost izbira: namreč da so ljudje, ki se lahko tudi ne strinjajo z Jožetom Toporišičem.

Vatroslav Kalenić